

SYSTEMY EDUKACJI W EUROPIE – STAN OBECNY I PLANOWANE REFORMY

FRANCJA

1. Populacja uczących się i język nauczania

W roku 2007/08 populacja szkolna w sektorach publicznym i prywatnym we Francji metropolitalnej (tj. kontynentalnej części Francji) i departamentach zamorskich liczyła 12 016 500 uczniów i studentów, czyli 79% populacji w wieku od 0 do 20 lat oraz 23, 2 % całej populacji Francji; 6 645 100 uczniów kształciło się w szkolnictwie podstawowym, 5 371 400 w szkolnictwie średnim i 2 228 000 w szkolnictwie wyższym. Do obsługi całego systemu edukacji we Francji rząd zatrudnia 1 023 534 osoby, z czego 829 131 to nauczyciele sektora publicznego. Językiem nauczania jest język francuski. Dialektów regionalnych uczy się w ramach bloku języków nowożytnych.

2. Administracja i finansowanie edukacji

System oświaty podlega ministerstwu odpowiedzialnemu za edukację w całym kraju. Nieodpłatne kształcenie w sektorze publicznym prowadzone jest równoległe z kształceniem oferowanym przez sektor prywatny. Większość uczelni niepublicznych posiada umowę z państwem o przejęciu przez nie odpowiedzialności za wynagrodzenia nauczycieli, a także, w większości przypadków, na mocy tzw. umów stowarzyszeniowych (*contrats d'association*), za funkcjonowanie danej placówki.

86, 4% uczniów szkół podstawowych i 79% uczniów szkół średnich uczęszcza do placówek publicznych. Liczba uczniów w szkołach prywatnych od kilku lat utrzymuje się na tym samym poziomie i, w roku szkolnym 2007/08, wynosiła 2 030 781 (szkolnictwo podstawowe i średnie).

Wprowadzie w ramach decentralizacji przekazano władzom lokalnym odpowiedzialność za budowę i konserwację budynków szkół publicznych, rząd centralny zachował decydującą rolę w tworzeniu polityki edukacyjnej. Ministerstwo odpowiedzialne za edukację opracowuje szczegółowy program nauczania każdego przedmiotu na wszystkich poziomach edukacji oraz wytyczne dotyczące organizacji i metodyki nauczania, nie zobowiązując jednak nauczycieli do stosowania określonych metod kształcenia. Prowadzi rekrutację i szkolenia dla nauczycieli, decyduje o obsadzie etatów nauczycielskich oraz określa status i zasady funkcjonowania szkół, przydzielając im odpowiednią liczbę pracowników. Ministerstwo organizuje również egzaminy i przyznaje państwowe kwalifikacje, a w szczególności wydaje świadectwa maturalne (*baccalauréat*), które potwierdzają uzyskanie średniego wykształcenia.

Realizacją tej polityki i licznych zadań ministerstwa w zakresie zarządzania zajmują się „zewewnętrzne” departamenty administracyjne – *académies*. Francja jest podzielona na 30 *académies*, którymi bezpośrednio w imieniu ministerstwa kierują tzw. rektorzy (*recteurs*). *Académie* jest jednostką administracyjną umożliwiającą wdrażanie na poziomie regionalnym zaleceń rządu dotyczących polityki edukacyjnej. Funkcjonowanie *académie* pozwala na podejmowanie działań uwzględniających kontekst lokalny we współpracy ze społecznościami lokalnymi: gminami (*communes*) w zakresie szkolnictwa podstawowego, *départements* dla instytucji typu *collèges* (oferujące kształcenie średnie I stopnia, ISCED2) oraz *régions* dla instytucji typu *lycées* (oferujące kształcenie średnie II stopnia, ISCED3). W ramach systemu edukacji szkoły mają pewną autonomię w sprawach administracyjnych i dydaktycznych, a na poziomie szkolnictwa średniego (*collèges* i *lycées*) – również w sprawach finansowych. W praktyce przejawem tej względnej niezależności jest tworzenie przez każdą szkołę planu, określanego jako *projet d'école* w szkole podstawowej i *projet d'établissement* w szkole średniej.

Nadzór pedagogiczny nad systemem sprawuje kilka inspektoratów. Trzem inspektoratom generalnym powierzono bardzo szerokie zadania związane z oceną i ewaluacją na poziomie krajowym: Inspektorat ogólny edukacji narodowej (*Inspection générale de l'Éducation nationale*, IGEN), Inspektorat ogólny administracji, edukacji narodowej i nauki (*Inspection générale de l'Administration de l'Éducation*

nationale et de la Recherche, IGAENR) and Inspektorat ogólny ds. bibliotek (*Inspection générale des Bibliothèques*, IGB)..

Ponadto, funkcjonują dwa terytorialne inspektoraty: „krajowi inspektorzy oświatowi”, którzy wizytują szkoły podstawowe i monitorują pracę nauczycieli; oraz „regionalni inspektorzy ds. dydaktyki”, którzy odpowiadają za sprawy związane z wystawianiem stopni oraz oceniają pracę nauczycieli szkolnych w szkolnictwie średnim.

3. Edukacja przedszkolna

<i>École maternelle</i>	Wiek od 2 do 6 lat
-------------------------	--------------------

Francja ma długoletnią tradycję edukacji przedszkolnej. Pomimo tego, że edukacja na tym poziomie nie jest obowiązkowa, do *école maternelle* (przedszkoli) uczęszczają wszystkie dzieci, począwszy od wieku 2 lat. Przedszkole jest dostępne dla wszystkich dzieci w wieku od 2 do 6 lat, niezależnie od ich narodowości, ale w przypadku 2-latków o przyjęciu do placówki decyduje liczba wolnych miejsc.

Publiczne przedszkola są prowadzone przez ministerstwo edukacji i dzieci uczęszczają do nich bezpłatnie. W roku szkolnym 2007/08 do przedszkoli uczęszczało 2 551 050 dzieci, w tym 23,3% 2-latków i 100% dzieci w wieku od 3 do 6 lat. W placówkach prywatnych, do których uczęszczało 319 032 dzieci, rodzice pokrywają część opłat za naukę.

Przedszkola są w rzeczywistości „szkołami” w pełnym tego słowa znaczeniu, mają bowiem swoje programy nauczania i prowadzą zajęcia dydaktyczne. Przedszkole stanowi wstępny etap kształcenia. Dzieci dzieli się na ogół według wieku na trzy „sekcje”: sekcję „maluchów” (dla 3-latków), sekcję „średniaków” (4-latków) i sekcję „główną-starszaków” (5-latków). Zajęcia edukacyjne, stanowiące główną część programu, przyczyniają się do wszechstronnego rozwoju dzieci i przygotowują je do szkoły podstawowej (*école élémentaire*).

4. Kształcenie obowiązkowe

a) Etapy

Kształcenie jest obowiązkowe w wieku od 6 do 16 lat i dzieli się na trzy etapy:

<i>École élémentaire</i> – szkoła podstawowa	6-11 lat
<i>Collèges</i> – szkoła średnia I stopnia	11-15 lat
Szkoła średnia II stopnia: <i>Lycée d'enseignement général et technologique</i> – liceum ogólnokształcące i techniczne <i>Lycée professionnel</i> – liceum zawodowe	15-18 lat

b) Kryteria przyjęć

Rekrutacja uczniów do szkół państwowych odbywa się zgodnie z zasadą rejonizacji, uczniów zapisuje się na ogół do szkoły podstawowej, *collège* i *lycée* w rejonie, w którym mieszkają ich rodzice (określanym jako *secteur* w przypadku *collège* i *district* w przypadku *lycée*). Od początku 2007/08 r. w kontekście większej elastyczności dotyczącej zasady przydzielania miejsc na podstawie rejonizacji, rodzice chcący zapisać swoje dziecko do szkoły znajdującej się poza ich rejonem mają możliwość wnioskowania o odstąpienie od tego przepisu.

Kształcenie w szkołach państwowych jest bezpłatne. Rodzice mogą również zapisać swoje dziecko do dowolnej szkoły prywatnej pod warunkiem, że są w niej wolne miejsca. Opłaty w szkołach, które zawarły z państwem umowę na dofinansowanie, nie są zbyt wysokie, ponieważ placówki te otrzymują od państwa znaczne środki.

c) Dzienny/tygodniowy/roczny wymiar zajęć

Rok szkolny trwa 180 dni, od września do czerwca. Szkoły są czynne sześć dni w tygodniu, ale na poziomie podstawowym nie prowadzi się lekcji w środy popołudnia i soboty. Każdy tydzień nauki składa się z 24 lekcji 60-minutowych w szkole podstawowej i 25,5-30 lekcji 55-minutowych w szkole średniej (przy czym na zajęcia dla uczniów, którzy mają zaległości, oraz na przedmioty fakultatywne

przewidziano 3 dodatkowe godziny). Roczny wymiar zajęć wynosi 864 godziny zegarowe w szkołach podstawowych, podczas gdy w szkołach średnich I stopnia jest to w przybliżeniu 936 godzin zegarowych.

d) Wielkość klas/podział uczniów na klasy

Nie istnieją zalecenia w sprawie wielkości klas; klasy mogą mieć różną liczbę uczniów, zależnie od polityki *recteur* i *inspecteur d'académie*, którzy powinni uwzględniać lokalne realia (np. sytuację na obszarach defaworyzowanych lub wiejskich). Średnia krajowa wynosi ok. 25 uczniów w klasie szkoły podstawowej, 24 w *collèges*, 28 w *lycées généraux et technologiques* i 20 w *lycées professionnels*. Uczniów dzieli się na ogół na klasy według wieku, jednak ze względu na znaczną liczbę uczniów powtarzających rok, w poszczególnych szkołach i klasach wśród uczniów mogą występować różnice wieku. Klasy w szkole podstawowej mają jednego nauczyciela do wszystkich przedmiotów, natomiast w szkole średniej każdego przedmiotu uczy inny nauczyciel.

e) Programy i treści nauczania

Ministerstwo edukacji ustala cele i programy nauczania. Nauczyciele sami wybierają metody kształcenia i szkolne podręczniki. Program nauczania szkoły podstawowej (*école élémentaire*) koncentruje się na podstawowych umiejętnościach czytania, pisania i liczenia oraz wychowaniu fizycznym (rozwijaniu umiejętności motorycznych itp.) oraz rozwijaniu ogólnej wiedzy i wrażliwości. Program nauczania w szkole średniej I stopnia obejmuje osiem lub dziewięć przedmiotów obowiązkowych, zależnie od klasy, i staje się stopniowo coraz bardziej zróżnicowany w związku z wprowadzaniem przedmiotów fakultatywnych.

f) Ocena, promocja i kwalifikacje

Kształcenie w szkołach podstawowych i *collèges* jest podzielone na następujące etapy:

- *école élémentaire* składa się z dwóch etapów: etapu nauczania początkowego (*cycle des apprentissages fondamentaux*), który rozpoczyna się w sekcji „głównej-starszaków” w przedszkolu i jest kontynuowany w pierwszych dwóch latach szkoły podstawowej (klasy przygotowawcze – CP, a następnie pierwsza klasa „elementarna” – CE 1), oraz etapu rozwoju umiejętności (*cycle des approfondissements*), obejmującego ostatnie trzy lata (druga klasa „elementarna” – CE 2, a następnie pierwsza i druga klasa na poziomie średnio-zaawansowanym, odpowiednio – CM 1 i CM 2) przed wstąpieniem do *collège*. Uwzględniając tempo nauki indywidualnych uczniów, *conseil des professeurs* (rada pedagogiczna) może przedłużyć lub skrócić o rok okres kształcenia ucznia w ramach każdego z tych etapów;
- kształcenie w *collège* trwa cztery lata i jest podzielone na trzy następujące etapy:
 - etap „obserwacji i adaptacji” (*cycle d'observation et d'adaptation*), odpowiadający klasie VI (*6ème*)
 - etap „utrwalania” (*cycle central*), obejmujący klasy V i IV (*4ème and 5ème*)
 - etap „orientacji zawodowej” (*cycle d'orientation*), odpowiadający klasie III (*3ème*)

Uczniowie podlegają ciągłej ocenie nauczycieli w trakcie całego okresu nauki w szkole podstawowej i średniej. Klasę można powtarzać wyłącznie na zakończenie pełnego etapu, przy czym rodzice mogą odwołać się od tej decyzji. Egzaminy państwowe odbywają się na początku CE2 i *collège* i mają na celu zidentyfikowanie postępów i trudności uczniów w nauce. Pozwalają również na dokonanie porównań na poziomie całego kraju. Od początku roku szkolnego 2006/07 w klasach VI-III rozpoczęto wystawianie ocen zachowania (*note de vie scolaire*), obejmujących m.in. frekwencję ucznia i przestrzeganie przez niego szkolnego regulaminu.

Na zakończenie szkoły podstawowej nie odbywa się żaden egzamin potwierdzający ukończenie tego etapu kształcenia lub decydujący o skierowaniu ucznia do konkretnej placówki na poziomie średnim I stopnia. Jeżeli nauczyciel nie zgłasza żadnych uwag, wówczas każdy uczeń ma prawo rozpocząć naukę w klasie VI *collège*. Po ukończeniu 12 roku życia wszyscy uczniowie, niezależnie od poziomu, muszą opuścić szkołę podstawową, a następnie zapisać się do *collège*. Na koniec szkoły podstawowej nie wydaje się żadnego dokumentu potwierdzającego jej ukończenie.

Uczniowie, u których występują bardzo poważne trudności w nauce i/lub w zakresie przystosowania społecznego na zakończenie szkoły podstawowej, w *collège* uczęszczają na zajęcia w sekcjach realizujących specjalnie dostosowany program kształcenia ogólnego i zawodowego (*SEGPA*). Ponadto, począwszy od IV klasy, prowadzi się kształcenie przemienne, które umożliwia uczniom mającym trudności bezpośredni kontakt ze światem pracy i lepsze poznanie pracy w różnych

zawodach. I w końcu, w ramach zmian programowych w III klasie, które obowiązują od początku roku szkolnego 2005/06, planuje się wprowadzenie do oferty szkół zajęć fakultatywnych zapoznających uczniów ze światem pracy.

Po ukończeniu nauki w *college* uczniowie szkół państwowych (a także szkół prywatnych związanych z państwem umową) zapisywani są przez dyrektorów szkół na pisemny egzamin z kilku przedmiotów. W wyniku tego egzaminu otrzymują oni świadectwo państwowe *brevet (diplôme national du brevet)*, potwierdzające wiedzę zdobytą przez ucznia w ciągu dwóch ostatnich lat (IV i III klasa) *college*.

Kontynuowanie nauki w *lycée* nie jest uzależnione od posiadania *brevet*. Na zakończenie *college* podejmowane są dwie osobne decyzje dotyczące dalszej nauki ucznia: decyzja o przyznaniu *brevet* oraz decyzja o dydaktycznym ukierunkowaniu ucznia. Ta ostatnia bierze pod uwagę konkretne umiejętności i zainteresowania ucznia w kontekście dalszej nauki. Decyzja ta jest wynikiem uzgodnień pomiędzy uczniem, jego rodziną i gronem pedagogicznym.

5. Szkolnictwo średnie II stopnia

a) Rodzaje kształcenia

<i>Lycée d'enseignement général et technologique</i>	15-18 lat
<i>Lycée professionnel</i>	15-17/19 lat

Po ukończeniu *collège* uczniowie mają do wyboru trzy następujące ścieżki kształcenia:

- kształcenie ogólne
- kształcenie techniczne
- kształcenie zawodowe

W *lycée d'enseignement général et technologique* – szkole dla uczniów, którzy wybrali jedną z dwóch pierwszych ścieżek – kształcenie trwa trzy lata i obejmuje klasę II, I i końcową (*2de, 1ère et terminale*), po czym następuje egzamin maturalny *baccalauréat* w zakresie kształcenia ogólnego i technicznego.

Po ukończeniu wspólnej dla wszystkich klasy II, uczniowie wybierają rodzaj egzaminu maturalnego *baccalauréat* spośród trzech profili ogólnych (ekonomiczno-społecznego, humanistycznego lub ścisłego) lub sześciu profili technicznych: nauki i technologie zarządzania (*sciences et technologies de la gestion – STG*), nauki i technologie przemysłu (*sciences et technologies industrielles – STI*), nauki i technologie laboratoryjne (*sciences et technologies du laboratoire – STL*), technologie zdrowia i nauk społecznych (*sciences et technologies de la santé et du social – ST2S*), techniki muzyki i tańca (*techniques de la musique et de la danse – TMD*) oraz hotelarstwo.

2-letnie *lycée professionnel* przygotowuje uczniów do uzyskania kwalifikacji zawodowych na poziomie I, odpowiadających *certificat d'aptitude professionnelle (CAP)* lub *brevet d'études professionnelles (BEP)*. Kwalifikacje te umożliwiają podjęcie pracy bezpośrednio po ukończeniu szkoły. Natomiast uczniowie, którzy chcą kontynuować naukę, przygotowują się przez kolejne dwa lata (w I i końcowej klasie zawodowej) do uzyskania zawodowego świadectwa maturalnego *baccalauréat* w jednej z 48 prowadzonych specjalności.

b) Kryteria przyjęć

Kryteria przyjęć są takie same jak w przypadku kształcenia obowiązkowego (patrz: pkt 4 b powyżej).

c) Programy i treści nauczania

Wyraźnie odrębne ścieżki i profile, które istnieją od samego początku kształcenia w szkole średniej II stopnia, zapewniają zróżnicowanie treści, a przede wszystkim decydują o znacznych różnicach w godzinowym wymiarze nauczania poszczególnych przedmiotów, zależnie od wyboru uczniów. Opracowywanie treści programów nauczania leży jednak wyłącznie w gestii państwa.

Przedmiotami podstawowymi w *lycées généraux et technologiques* są: język francuski, matematyka, fizyka/chemia, nauki o życiu i ziemi, język obcy I, historia/geografia oraz wychowanie fizyczne i sport, uzupełnione o dwa kolejne przedmioty, które uczniowie wybierają obowiązkowo, i jeden przedmiot dodatkowy. W przedostatniej i ostatniej klasie (*classes de première et terminale*) lista przedmiotów obowiązkowych i przeznaczona na nie liczba godzin zależą od tego, jak przedmioty zostały połączone pogrupowane.

Licea zawodowe (*lycées professionnelles*) prowadzą zarówno kształcenie ogólne, jak też teoretyczne i praktyczne kształcenie zawodowe, włącznie z praktykami w zakładach pracy. Ramowy system kwalifikacji zawodowych przyznawanych przez ministerstwo edukacji (zob.: pkt d poniżej) opracowuje się zawsze we współpracy z danym sektorem gospodarki, w ramach zawodowych zespołów konsultacyjnych (*commissions professionnelles consultatives, CPC*).

d) Ocena, promocja i kwalifikacje

Uczniów przyjętych do *lycée d'enseignement général et technologique* ocenia się przez cały pierwszy rok nauki (tzw. II klasę); w trakcie tego roku uczniowie wybierają rodzaj egzaminu maturalnego *baccalauréat*, który najlepiej odpowiada ich zdolnościom i zainteresowaniom. Na zakończenie roku, uwzględniając wyniki oceny, rada pedagogiczna podejmuje decyzję o zatwierdzeniu lub niezatwierdzeniu ich wyboru. W drugim przypadku rodzice mają prawo do odwołań.

Klasy I i końcowa stanowią ostatni etap przygotowań do egzaminu maturalnego *baccalauréat*.

Lycées professionnels przygotowują uczniów do uzyskania kwalifikacji na dwóch poziomach, zawsze obejmując praktykę w zakładzie pracy. W uzasadnionych wypadkach, zgodnie z procedurą uznawania kwalifikacji zawodowych i doświadczenia zawodowego (*validation des acquis professionnels*), uczniowie mogą zostać zwolnieni z niektórych egzaminów, które normalnie zdaje się obowiązkowo. Świadectwo maturalne, zarówno ogólne, techniczne, jak i zawodowe, uprawnia do podjęcia studiów w uczelni. Jednak, o ile ogólne i techniczne świadectwa maturalne stanowią z założenia kwalifikacje ukierunkowane na kontynuowanie nauki, zawodowe świadectwo maturalne ma przede wszystkim umożliwić podjęcie pracy zawodowej bezpośrednio po ukończeniu szkoły średniej.

6. Szkolnictwo wyższe

a) Rodzaje uczelni

Szkolnictwo wyższe we Francji obejmuje szereg instytucji funkcjonujących równolegle, lecz posiadających różną strukturę, różne warunki wstępu, a przede wszystkim różne cele. Usługi w zakresie kształcenia na tym poziomie oferują trzy typy instytucji: uniwersytety, instytucje publiczne o charakterze administracyjnym (*établissements publics à caractère administratif, EPA*) podlegające właściwym ministrom oraz prywatne instytuty lub szkoły wyższe (*instituts ou écoles supérieures privées*). Instytucje te oferują następujące typy kształcenia:

- programy akademickie;
- 'grandes écoles';
- kursy przygotowujące (*classes préparatoires*) do 'grandes écoles' (CPGE), prowadzone w *lycées*;
- sekcje dla dyplomowanych techników (*sections de techniciens supérieurs – STS*);
- *écoles spécialisées*.

b) Warunki wstępu

Studia wyższe pod względem warunków wstępu podzielone są jak następuje:

- programy akademickie na uniwersytetach (z wyjątkiem akademickich instytutów technologicznych – *instituts universitaires de technologie, IUT*), warunkiem wstępu na które jest posiadanie świadectwa maturalnego *baccalauréat*

- programy studiów w ramach CPGE, STS, IUT oraz *écoles spécialisées*, gdzie o rozpoczęciu nauki decydują procedury naboru studentów oparte na systemie aplikacji. Decydujące w procesie selekcji są: rodzaj świadectwa maturalnego, które posiada kandydat oraz oceny z ostatnich dwóch lat nauki w *lycée*

- *grand écoles*, najbardziej prestiżowe szkoły wyższe, na które rekrutacja odbywa się na podstawie egzaminu konkursowego, do którego uczniowie przygotowują się podczas dwuletnich zajęć w klasach CPGE

- programy studiów w *instituts universitaires de formation des maîtres (IUFM)*, t.j. instytucjach szkolnictwa wyższego, administracyjnie związanych z jednym lub dwoma uniwersytetami i oferujących krótkie studia nauczycielskie w pełnym wymiarze, o przyjęciu na które decydują procedury naboru studentów posiadających już zazwyczaj dyplom licencjata (*licence*).

c) Kwalifikacje

Wdrożenie "Reformy LMD (*Licence-Master-Doctorat*)" w ramach realizacji celów Procesu Bolońskiego i dostosowywania struktury francuskiego systemu szkolnictwa wyższego do systemu europejskiego prowadzi do powstania nowej trójstopniowej struktury studiów (*licence-master-doctorat*) na poziomie szkolnictwa wyższego:

- dyplomy uzyskiwane po dwóch latach studiów pomaturalnych (*post-baccalauréat*), odpowiadających 120 punktom ECTS: dyplom w dziedzinie technologii (DUT, *diplôme universitaire de technologie*), dyplom w dziedzinie nauk ścisłych i technicznych (DEUST, *diplôme d'études universitaires scientifiques et techniques*), tytuł dyplomowanego technika (BTS, *brevet de technicien supérieur*), oraz dyplom ukończenia studiów wyższych (DEUG, *diplome d'études universitaires générales*);

- dyplomy uzyskiwane po trzech latach studiów pomaturalnych (*post-baccalauréat*), odpowiadającym 180 punktom ECTS: państwowy dyplom w zakresie technologii specjalistycznych (DNTS, *diplôme national de technologie spécialisée*), *licence professionnelle* oraz *licence*;

- dyplom pośredni uzyskiwany po czterech latach studiów pomaturalnych (*post-baccalauréat*), odpowiadających 240 punktom ECTS: dyplom magistra, nazywany również "magistrem 1";

- dyplomy uzyskiwane po pięciu latach studiów pomaturalnych (*post-baccalauréat*), odpowiadających 300 punktom ECTS: dyplom magistra, dyplom studiów podyplomowych (DEA, *diplôme d'études approfondies*) oraz dyplom podyplomowych studiów specjalistycznych (DESS, *diploma d'études supérieures spécialisées*);

- dyplomy uzyskiwane po ukończeniu studiów podjętych po otrzymaniu tytułu magistra, odpowiadających 480 punktom ECTS: dyplom doktora.

7. Kształcenie specjalne

Uczniowie mający specjalne potrzeby edukacyjne uczęszczają zwykle do szkół ogólnodostępnych. W szkołach podstawowych istnieją *classes d'intégration scolaire (CLIS – klasy integracyjne)* dla uczniów, którzy mają problemy psychiczne lub problemy ze słuchem, wzrokiem czy motoryką ciała, ale są w stanie korzystać w normalnym środowisku szkolnym z programu kształcenia dostosowanego do ich wieku, zdolności oraz charakteru i skali ich niepełnosprawności. Na poziomie średnim, w *collège*, funkcjonują *sections d'enseignement général et professionnel adapté (SEGPA – sekcje realizujące specjalnie dostosowane programy kształcenia ogólnego i zawodowego)*, przewidziane dla uczniów, którzy mieli poważne problemy na zakończenie nauki w szkole podstawowej. Ponadto w ciągu ostatnich kilku lat w niektórych *collèges* utworzono *unités pédagogiques d'intégration (UPI – sekcje kształcenia integracyjnego)*. Sekcje te są przeznaczone specjalnie dla uczniów mających trudności w nauce, a ich celem jest zapewnienie uczniom, którzy uczęszczali do klas *CLIS*, łatwego przejścia ze szkoły podstawowej do średniej. Dzięki temu uczniowie ci mogą kontynuować naukę zgodnie ze specjalnie opracowanym programem w normalnym środowisku szkolnym. Minister edukacji podjął decyzję o znacznym zwiększeniu liczby tych sekcji.

Za placówki specjalne dla uczniów z poważnymi upośledzeniami odpowiada ministerstwo edukacji (w przypadku *établissements régionaux d'enseignement adapté – głównie dla uczniów w wieku od 11 do 18 lat korzystających w niewielkim stopniu z uczęszczania do innych szkół podlegających ministerstwu: 10 755 uczniów w roku szkolnym 2007/08)* lub Ministerstwo Zdrowia, Rodziny i Osób Niepełnosprawnych.

8. Nauczyciele

Studia nauczycielskie w *Instituts universitaires de formation des maîtres (IUFM)* prowadzone są dla studentów, którzy ukończyli trzyletnie studia pomaturalne (*post-baccalauréat*). Uzyskanie kwalifikacji niezbędnych do wykonywania zawodu nauczyciela na wszystkich poziomach nauczania następuje drogą egzaminu konkursowego, po którym następuje, odbywana w szkołach, praktyka potwierdzona odpowiednim certyfikatem umiejętności (*certificat d'aptitude*):

- CERPE – certyfikat potwierdzający wygraną w zewnętrznym konkursie dla kandydatów na nauczycieli (*concours externe de recrutement de professeur des écoles*),
- CAPES – zaświadczenie o przygotowaniu nauczycielskim na poziomie szkoły średniej (*certificat d'aptitude au professorat de l'enseignement du second degré*),

- CAPEPS – zaświadczenie o przygotowaniu nauczycielskim w zakresie wychowania fizycznego i sportu na poziomie szkoły średniej (*certificat d'aptitude au professorat de l'éducation physique et sportive*),
- CAPLP – zaświadczenie o przygotowaniu nauczycielskim w liceach zawodowych (*certificat d'aptitude au professorat des lycées professionnels*),
- CAPET lub *agrégation* – zaświadczenie o przygotowaniu nauczycielskim w zakresie technologii (*certificat d'aptitude au professorat de l'enseignement technologique*)

lub uzyskaniem dobrego wyniku z egzaminu kwalifikacji zawodowych.

Osobom, którym udało się uzyskać dobry wynik z egzaminów konkursowych na stałe stanowiska pracy, oferuje się pracę nauczyciela w jednej z *académies*.

Na poziomie **szkolnictwa wyższego** wyróżnia się dwie kategorie nauczycieli:

- 1) pracownicy naukowo-dydaktyczni: wykładowcy (*maîtres de conférences*) i profesorowie uniwersytetów, do których należy podwójne zadanie zapewnienia ciągłości rozwoju badań w zakresie nauk podstawowych i stosowanych oraz przekazania studentom wiedzy na podstawie wniosków z tych badań. Należą oni do zatrudnionych na stałe pracowników państwowych.
- 2) pozostali nauczyciele na poziomie szkolnictwa wyższego: profesorowie wizytujący i nadzwyczajni; nauczyciele szkół średnich prowadzący również zajęcia dla studentów; profesorowie prowadzący kursy przygotowujące (CPGE, *classes préparatoires*), nauczyciele-asystenci (stanowisko zanikające); asystenci tymczasowi i prowadzący badania; nauczyciele i wykładowcy języków obcych; nauczyciele pomocniczy (*chargés d'enseignement vacataires*) oraz tymczasowi nauczyciele pomocniczy (*agents temporaires vacataires*).

Na poziomie **szkoły podstawowej** nauczanie obejmuje 864 godziny lekcyjne rocznie, z czego 108 godzin (średnio 3 godziny tygodniowo) nadzoruje inspektor oświaty (*inspecteur de l'éducation nationale*), odpowiedzialny za rejon, w którym pracuje dany nauczyciel.

Na 108 godzin rocznie objętych nadzorem składa się:

- 60 godzin przeznaczonych na indywidualne konsultacje lub pracę w małych grupach, szczególnie dla najmłodszych
- 24 godziny przeznaczone na: pracę w zespołach edukacyjnych (działania szkolnej rady pedagogicznej – *conseil des maîtres de l'école*) oraz rady nauczycieli etapowych (*conseil des maîtres de cycle*)); współpracę z rodzicami; sporządzanie i monitorowanie projektów indywidualnego toku kształcenia uczniów niepełnosprawnych
- 18 godzin przeznaczonych na doskonalenie zawodowe
- 6 godzin przeznaczonych na uczestnictwo w obowiązkowych radach pedagogicznych

Nauczyciele w **szkołach średnich** w ciągu roku szkolnego zobowiązani są przepracować 540 (w przypadku posiadaczy *agrégation*) lub 648 (w przypadku posiadaczy certyfikatów umiejętności *certificats d'aptitude*) godzin rocznie. Maksymalna liczba godzin tygodniowo wynosi dla posiadaczy *agrégation* – 15 godzin, zaś dla posiadaczy *certificat d'aptitude* – 18 godzin.

W przypadku nauczycieli w szkolnictwie wyższym, roczny wymiar godzin wynikający z przepisów wynosi 192 godziny. Zgodnie z Kodeksem Oświaty i priorytetami w nauce i oświacie, uczelnia ustala harmonogram zajęć, które poprowadzą pracownicy naukowo-dydaktyczni. Określa również wymiar godzinowy tych zajęć, a także ich szczegółowy przebieg.

Władze uczelni podejmują decyzje w sprawie przydziału poszczególnych nauczycieli do zajęć, z uwzględnieniem pola ich zainteresowań w obszarze tematyki nauczania uzgodnionej z dyrektorami poszczególnych jednostek badawczych. Harmonogram pracy każdego pracownika naukowo-dydaktycznego jest wysyłany do niego na początku roku akademickiego i dostosowywany do każdego semestru nauki.

9. Aktualne reformy i priorytety w dziedzinie edukacji

Pozalekcyjne wsparcie dydaktyczne

Wsparcie dydaktyczne umożliwia zapewnienie zainteresowanym uczniom dodatkowych zajęć pozalekcyjnych, w tym pomoc w odrabianiu pracy domowej czy udział w zajęciach sportowych i tych

związanych z kulturą i sztuką. Zajęcia te każdorazowo trwają 2 godziny i odbywają się cztery razy w tygodniu po lekcjach. Na początku roku szkolnego 2008/09 wszystkie państwowe i prywatne, związane z państwem umową, *collèges*, a także priorytetowo szkoły podstawowe wprowadziły ten rodzaj zajęć dodatkowych.

Reforma lycées

Reforma *lycées* została zainicjowana na początku roku szkolnego 2008/09 w celu, określonym w prawie wstępnym z 2005 r., osiągnięcia parytetu 50% absolwentów z kwalifikacjami uniwersyteckimi w danej grupie wiekowej. Pierwszym etapem tej reformy jest wprowadzenie nowej struktury dla szkoły średniej, której wprowadzenie początkowo planowano na rok szkolny 2009/10. Plan lekcji ucznia składać się ma z 30 godzin (dotychczas mogło to być od 28 do 35 godzin), a klasa druga zawierać ma dwa semestry obejmujące 21 godzin obowiązkowych zajęć tygodniowo w zakresie kształcenia ogólnego. Semestry mają być rozdzielone tygodniem "powtórek i ukierunkowywania" oraz ćwiczeń praktycznych. W połowie każdego semestru obradować ma rada klasowa, podczas której uczniowie, z pomocą nauczycieli, dokonają przeglądu i analizy zagadnień, z którymi mają trudności. Natomiast z końcem roku szkolnego zbierze się rada pedagogiczna, które będzie obradować głównie na temat ukierunkowywania uczniów. Nowy plan spotkań zastąpić ma trzy rady zbierające się obecnie co kwartał.

W odpowiedzi na ożywioną debatę wywołaną w grudniu 2007 przez przeciwników reformy, minister edukacji, Xavier Darcos zezwolił na wydłużenie czasu przeznaczanego na jej wprowadzenie.

Reforma szkolnictwa wyższego

Reforma dotycząca uniwersytetów została ratyfikowana 10 sierpnia 2007 r. w głosowaniu, w którym przyjęto Ustawę o Autonomii i Obowiązках Uniwersytetów. Ustawa wzmacnia związki uniwersytetów z ich otoczeniem społeczno-ekonomicznym i lokalnym poprzez:

- uczestnictwo społeczności lokalnych w kształtowaniu polityki kształcenia, procesu rekrutacji oraz integracji zawodowej,
- obecność dwóch reprezentantów sektora społecznego i gospodarczego, włączając przynajmniej jednego przedsiębiorcę lub przedstawiciela władzy wykonawczej, w radzie administracyjnej uczelni, umożliwiającą promowanie inwestycji w rozwój wiedzy,
- ustanowienie partnerstwa pomiędzy uczelniami a światem nauki.

Plan wdrażania reformy uwzględnia:

1) Przepisy obowiązujące na wszystkich uniwersytetach w trybie natychmiastowym:

- przyjęcie przez uczelnie wewnętrznych regulacji zawartych w Artykule 3 Ustawy najpóźniej do 11 lutego 2008 r.
- udział naukowców z jednostek badawczych w życiu uczelni
- szkolenia i akcje informacyjne dla reprezentantów braci studenckiej wybranych w wyborach
- powołanie spośród studentów vice-prezesa rady do spraw dydaktycznych i uczelnianych
- utworzenie biura do spraw integracji zawodowej
- proces rekrutacji studentów zgodny z warunkami przedstawionymi w legislacji
- finansowanie doktorantów na zasadach zgodnych z warunkami przedstawionymi w legislacji
- utworzenie wspólnej komisji technicznej

2) Przepisy przyjęte najpóźniej do 11 sierpnia 2008 r. dotyczące:

- nowego zakresu odpowiedzialności rady administracyjnej
- zapewnienia reprezentacji kandydatów na doktorantów w radzie naukowej
- rekrutacji pracowników naukowo-dydaktycznych (komisja wyborcza)
- reprezentacji kluczowych obszarów nauczania
- doradczej roli rady naukowej i rady do spraw dydaktycznych i uczelnianych

- udziału rady naukowej w procesie zarządzania personelem
- powołania rektora uczelni przez wyłonionych w wyborach członków rady administracyjnej
- szerszych uprawnień rektora (prawo weta, głos rozstrzygający)
- nowego systemu treści przedmiotowych
- utworzenia jednostek szkoleniowo-badawczych w wyniku konsultacji z radą administracyjną, po wydaniu opinii przez radę naukową
- powoływania nowych jednostek edukacyjnych z polecenia ministra do spraw szkolnictwa wyższego
- nowego systemu kształcenia personelu medycznego i organizacji jednostek badawczych

3) Przepisy obowiązujące do początku roku akademickiego 2008/09 dotyczące:

- swobodnego dostępu do kursów w ramach studiów licencjackich
- aktywnego doradztwa w zakresie obowiązkowej wcześniejszej rejestracji

4) Poszerzony zakres odpowiedzialności (czas na wykonanie – 5 lat) w zakresie:

- budżetu ogólnego – certyfikacji rozliczeń
- przyznawania grantu operacyjnego na usługi i jednostki wspólne zaakceptowane przez radę administracyjną
- rozdziału obowiązków wśród pracowników naukowo-dydaktycznych
- przyznawania premii
- wprowadzania systemów motywacyjnych
- zatrudniania pracowników kontraktowych kat. A na czas określony lub nieokreślony

5) Zmiany opcjonalne bez wyznaczonego terminu wdrożenia

- tworzenie filii i nabywanie udziałów
- powoływanie fundacji akademickich
- powoływanie fundacji partnerskich
- pełna własność środków gospodarczych

Wreszcie, w ramach reformy, treści nauczania dla pierwszego roku *licence* zostały poddane zmianom w ramach całościowej modyfikacji tego cyklu nauki. Reforma ma zmniejszyć liczbę niepowodzeń na egzaminach oraz nadać *licence* status stopnia na poziomie krajowym nadającego kwalifikacje umożliwiające absolwentom kontynuowanie nauki lub rozpoczęcie pracy zawodowej. Programy oferowane studentom oraz możliwości ich zatrudnienia zostaną poddane ocenie na podstawie zestawu kryteriów ogólnokrajowych określonych we współpracy z zainteresowanymi środowiskami. Kryteria te opierają się na czterech podstawowych wymogach stawianych wobec uczelni:

- uznanie zróżnicowania studentów i wzmocnienie struktury kształcenia
- wspieranie studiów międzywydziałowych i rozwijanie progresywnej ścieżki specjalizacyjnej (dobrowolne zawężenie zakresu studiów na rzecz zgłębienia ich konkretnego aspektu)
- dostosowanie programu studiów *licence* do wymogów rynku pracy oraz uproszczenie wprowadzania zmian w orientacji zawodowej
- zapewnienie większej przejrzystości usług dydaktycznych

Bardziej szczegółowe informacje o systemach edukacji w Europie można znaleźć w prowadzonej przez EURYDICE bazie danych EURYBASE (<http://www.eurydice.org>).

Ostatnia aktualizacja: styczeń 2009